

Поняття та види торгівлі людьми

Торгівлю людьми можна визначити по-різному. Так, Рада Європи дала таке визначення: “торгівля людьми – незаконний акт, що здійснюється особою, яка спрямовано чи не спрямовано схиляє громадянина третьої країни виїхати в другу країну, шляхом використання обману чи іншої форми насильства або ж шляхом зловживання залежним становищем цього громадянина чи своїм адміністративним статусом”.

Торгівля людьми – це одна із сучасних форм рабства, що включає в себе домашнє рабство, примусові шлюби, боргову кабалу, примусове зайняття проституцією чи участь у виготовленні порнографічної продукції, нестерпні форми праці тощо.

Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року дає визначення поняття торгівлі людьми шляхом перелічення діянь, що входять до її складу. Так, відповідно до статті 149 КК під торгівлею людьми розуміється:

1) продаж чи інша оплатна передача людини. Продаж – це договір (угода), відповідно до якої одна особа (продавець) передає обумовлену річ (а в даному випадку – людину) у фактичну незаконну власність іншої особи (покупця), а остання зобов’язується сплатити за неї певну грошову суму, передбачену угодою сторін. Під іншою оплатною передачею слід розуміти фактичне незаконне передання права власності на людину іншій особі внаслідок договору міни, застави чи інших договорів, за якими людина надається для експлуатації за матеріальну винагороду у вигляді цінностей чи послуг матеріального характеру;

2) здійснення стосовно людини будь-якої іншої незаконної угоди, пов’язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи іншої передачі іншій особі. До таких угод можна віднести ті угоди, внаслідок яких людина передається іншій особі безплатно (дарування, безоплатна експлуатація), а також дій, що виникають з боку особи, яка отримує “живий

товар”, – купівля, одержання людини внаслідок міни, найму, застави чи іншої угоди. Для цієї форми торгівлі людини обов’язковою є мета: подальший продаж чи інша передача іншій особі. Причому винний повинен усвідомлювати, що людина передається ним іншій особі саме з такою метою.

Окрім цього, кінцевою метою даної форми торгівлі людьми є сексуальна експлуатація людини, використання її в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатація її праці.

Сексуальна експлуатація – це один з видів експлуатації праці людини, зокрема в галузі проституції (здійснення природних статевих актів, задоволення статевої пристрасті неприродним способом, вчинення будь-яких інших дій сексуального характеру з метою отримання доходів, а не на основі приязні чи особистої симпатії) чи в суміжних з нею сферах.

Використання в порнобізнесі – це фактичне використання людини для створення предметів порнографічного характеру, незалежно від її ролі в даному процесі.

Втягнення у злочинну діяльність – це дії, пов’язані з безпосереднім психічним чи фізичним впливом на особу та вчиненні з метою викликати у неї прагнення взяти участь в одному з кількох злочинах. При цьому можуть використовуватись різноманітні способи впливу [3, с.350].

Залучення в боргову кабалу – фактичне поставлення особи в стан повної рабської залежності іншої особи. Експлуатація такої особи триває до тих пір, поки вона не відпрацює свій “борг” (у більшості випадків – ціну, яку за неї було сплачено та витрати пов’язані з її утриманням).

Усиновлення чи удочеріння в комерційних цілях – це оформлення спеціальним юридичним документом встановлення батьківської опіки над дітьми, позбавленими батьківського піклування, з метою подальшого їх використання для отримання доходів (у жебракуванні, занятті азартними іграми чи для подальшого укладення щодо них угод пов’язаних з фактичною

передачею права власності). Використання у збройних конфліктах використання особи для виконання нею бойових завдань, пов'язаних з поваленням державної влади або порушенням суверенітету і територіальної цілісності інших держав тощо.

На практиці торгівля людьми здійснюється шляхом вчинення ряду дій, які в своїй сукупності і складають її поняття. На думку автора, ці дії слід подати в такій послідовності:

- 1) вербування (як правило воно здійснюється шляхом підкупу, обману, викрадення, зловживання владою чи залежним становищем жертви, погрози чи іншого виду примусу);
- 2) транспортування (тобто перевіз “живого товару” до країни – реципієнта);
- 3) передача (купівля-продаж, обмін чи інші оплатні або безоплатні форми передачі “права власності” на людину);
- 4) експлуатація (примушування до заняття проституцією, використання у порнобізнесі, залучення у злочинну діяльність тощо).

Торгівлею людьми в більшості випадків займаються добре організовані злочинні угруповання, транснаціональний характер яких робить ці злочини майже безкарними з практичної точки зору, а наявність обов'язкової мети наступного продажу чи іншої передачі іншій особі (при переміщення через державний кордон України) і необхідної вимоги усвідомлення винним подальшої мети такої діяльності (сексуальної експлуатації, залучення у злочинну діяльність, використання у порнобізнесі та інших, передбачених у ст. 149 КК України) ще більше ускладнює процес доказування. Це стає можливим, переважно, лише у двох випадках:

якщо винний сам виконав всі дії щодо передачі людини іншій особі (вербування, перевіз, продаж);

- 1) якщо винний постійно, систематично постачає “живий товар” покупцям дітей для використання їх у жебракуванні чи, скажімо, жінок для сексуальної експлуатації.

Мета у даному виді злочину має альтернативний характер: винний, заволодівши особою і перевізши її через державний кордон України з метою продажу чи іншої передачі, усвідомлює, що в подальшому ця особа буде використовуватися в одній із зазначених в статті 149 цілях.

Торгівлю людьми, залежно від мети, можна поділити на:

- 1) торгівлю жінками і дітьми з метою використання їх в сексуальних цілях (для виробництва порнографічних матеріалів чи зайняття проституцією);
- 2) торгівля людьми з метою експлуатації їх праці;
- 3) торгівля людьми з метою залучення в боргову кабалу;
- 4) торгівля людьми з метою використання у збройних конфліктах;
- 5) торгівля з метою втягнення у злочинну діяльність;
- 6) торгівля дітьми з метою усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях.

Залежно від місця проживання “покупця” можна виділити два види торгівлі людьми:

- 1) внутрішньодержавна (продаж чи інша оплата передача людини);
- 2) міждержавна або транснаціональна (здійснення стосовно людини будь-якої незаконної угоди, пов’язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України з визначеною в ст.149 метою).